DICHTKUNSTKRANT

De krant voor poëzie, kunst & actualiteit Verschijnt 1 keer per jaar **Vijfde editie, jaargang 2016** *Gratis mee te nemen!*

Poetry International 2016 gast ***Barbara Pogačnik*** 3

Tekeningen van ***Hamid El Kanbouhi*** 4

Den Haag Import Export ***Ondine de Kroon*** 12

Poëzie van de ***Turing gedichtenwedstrijd 2016*** 5, 12 & 15

Veracht de wereld

Veracht de wereld en zijn valsch behagen
J.H. Leopold

Veracht de wereld, zijn onvermogen
te luisteren naar wat geen stem heeft of
wie. Het overschreeuwen wint zienderogen.

Minacht de wereld, zijn eigenbelang
zijn drift om al wat vreemd is en eigen
te onteigenen, uit afgunst en geldingsdrang.

Bespot de wereld, zijn leugenpraktijk
draaien, konkelen, zijn huichelarij, recht
van de sterkste, het eeuwig altijd eigen gelijk.

Treiter de wereld, zijn natuur van nooit
nooit genoeg, van rechtgebogen krompraat
kaalslag, marktwerking, stille lobbydictatuur.

Plaag de wereld, de knopendraaiers
zandstrooiers, vaandelzwaaiers, de mens
die leeft om welbespraakt zijn haat te zaaien.

Grijns om de wereld, zijn vuile klucht
krantenkoppen opgeklopt, zijn bangmakerij
die meer wil, meer, tot angst zichzelf bevrucht.

Pijnig die wereld met schimp en stamelwoord
keelklank, woede en felle lach, maar stop
als hij die onderweg zijn stem verloor

op een ochtend in jouw straat verschijnt, zijn
schouders krom, niet opkijkt, verder gaat
boven zee het kantelend lichtgordijn.

Bezing zijn wereld en zie wat rest
glinstering die speels over water trekt
mens wordt mens, aan de wereld onthecht -

Peter Swanborn

Peter Swanborn (1963) is dichter, schrijver en recensent. Hij debuteerde in 2007 met *Bij het zien van zijn lichaam*, in de Contrabas-reeks. Deze bundel werd genomineerd voor de C. Buddingh'-prijs voor het beste poëziedebuut. Begin 2009 verscheen *Een koud bad*, geschreven in opdracht van de Zeeuwse Slibreeks. Deze bundel met 24 liederen over verdronken Zeeuwen werd genomineerd voor de PZC-publieksprijs. In het najaar 2009 verscheen bij Uitgeverij Podium *Tot ook ik verwaai*, een monument voor een dementerende moeder. De bundel werd genomineerd voor de J.C. Bloem-poëzieprijs. In 2013 verscheen *Het huis woont in mij*, eveneens Uitgeverij Podium. Swanborn is sinds 1997 als literair medewerker verbonden aan de Volkskrant. Voor 1997 was hij werkzaam als beeldend kunstenaar en fotograaf. Hij is redactielid van het tijdschrift voor beeldende kunst en poëzie *Tortuca*.
www.peterswanborn.nl

Beeld: Olphaert den Otter, uit de serie *World Stress Painting*
Boven: *Aarde 13/8/2013*, 2013, eitempera op papier, 18 x 26 cm
Midden: *Vuur 2/8/2013*, 2013, eitempera op papier, 18 x 26 cm
Beneden: *Aarde 9/10/2014'*, 2014, eitempera op op papier, 18 x 26 cm

Beeld: Nour-Eddine Jarram, *zonder titel*, 2014, houtskool en pastel op papier, 150 X 103 cm

Het nieuwe landschap schilderen

"Een vriend is niet, die u aan 't hart wil sluiten/ in uw geluksuur en zich niet genoeg doen kan, maar die den balling bij zich binnenroept en dan/ de deur toeslaat tegen de wolven buiten." Dit dichtte J.H. Leopold en Peter Swanborn maakte een gedicht dat geïnspireerd werd door deze oude dichter die nog steeds verassend actueel is. Vorig jaar, dit jaar en naar alle waarschijnlijkheid ook de komende jaren, zullen de jaren zijn van de vluchtelingen die van ver een veilig heenkomen zoeken in West Europa.

De Dichtkunstkrant, als krant voor actualiteit, beeldende kunst en poëzie, kan uiteraard niet zijn ogen sluiten voor deze ontwikkeling. En ons is gebleken dat vele kunstenaars en dichters dat evenmin hebben gedaan. Sommigen van hen in deze krant beschouwen de problematiek van buiten af, maar er zijn er ook die van hun eigen persoonlijke levenservaringen getuigen in het in deze krant opgenomen werk.

De kunstenaars en dichters tonen in hun werk het effect van een snelle verandering in de samenleving en de perceptie van 'de ander'. Voor de nieuwkomers zowel als voor de ontvangers kan dit grote invloed hebben op hun beleving van de samenleving en hun plaats daarin.

Albert Camus in zijn boek 'de mythe van Sisyphus' schreef: " Een wereld die men kan verklaren, zelfs met weinig redelijkheid, is altijd nog een vertrouwde wereld. Maar in een wereld die plotseling van illusies en van licht beroofd is, voelt de mens zich een vreemdeling. Uit deze verbanning kan hij niet terug komen, omdat hij beroofd is van de herinneringen aan een verloren vaderland of van de hoop op een beloofd land. Deze scheiding tussen de mens en zijn leven, de toneelspeler en zijn decor, is eigenlijk het gevoel van de absurditeit." Het gevoel van vervreemding zoals Camus beschreef is extreem, maar het is voorstelbaar en iedereen kan zich in sterkere of zwakkere mate voorstellen hoe dat kan voelen.

Het is het aspect van de vervreemding die als onaangenaam en beangstigend wordt ervaren, en moet niet verward worden met de vreemdeling of de persoon met die gevoelens. De beeldende kunst en de poëzie kan op een eigenwijze manier, de absurditeit die Camus beschreef een vorm geven en zo ruimte bieden voor deze emoties en een opening bieden voor dialoog en het scheppen van een nieuw 'decor'. Want integratie is dubbelzijdig. Beide groepen moeten wennen aan elkaar en aanvaarden dat zij zelf zullen veranderen. Beide zullen een nieuwe omgeving moeten inrichten waarin zij zich thuis kunnen voelen. Wij hopen dat de editie van de Dichtkunstkrant van dit jaar hierbij een bouwsteen mag zijn voor allen.

Dit jaar heeft de Dichtkunstkrant weer samengewerkt met de Turing gedichtenwedstrijd. De redactie heeft in totaal vier gedichten uit de top 100 van de editie 2016 opgenomen in deze krant. Wij danken de Turing gedichtenwedstrijd en de dichters voor hun medewerking.

Als open platform bood de Dichtkunstkrant dit jaar de gelegenheid aan het Woordnacht festival om iemand uit te nodigen voor het schrijven van een opiniestuk. Wij bedanken Poetry International voor hun inbreng en samenwerking o.a. door een dichter te presenteren die in de editie van Poetry International 2016 zal deelnemen. Verder bedanken wij Hans Walgenbach voor zijn adviezen. Ook bedanken wij Leslie Nagel die ons heeft geholpen om contact te leggen met de familie van Biljana Kanevche en heeft gezorgd dat wij het beeldmateriaal hebben gekregen. Tenslotte bedanken wij alle kunstenaars, dichters en galeries die onbetaald hun medewerking hebben verleend bij de totstandkoming van deze krant.

Bij het afsluiten van dit redactioneel commentaar gaan onze gedachten uit naar Pam Emmerik die in 2015 onverwacht overleed. Zij heeft twee keer een bijdrage aan onze krant geleverd. Wij herinneren haar als een enthousiast en betrokken collega kunstenaar en vriendin. De herinnering aan haar doorzettingsvermogen en geesteskracht zullen wij bij ons blijven dragen.

De redactie, 17 januari 2016
Efrat Zehavi en Florimond Wassenaar

www.dichtkunstkrant.nl
info@dichtkunstkrant.nl
Vormgeving: Heleen Schröder **www.heleenschroder.com**
© Copyright bij de dichters, kunstenaars & Stichting Dichtkunstkrant

Poetry International
www.poetry.nl

Turing gedichtenwedstrijd
www.turinggedichtenwedstrijd.nl

Festival Woordnacht
www.woordnacht.com

Beeld: Nour-Eddine Jarram, *The incredible Superman*, 2014, houtskool 150 x 103 cm

Om de meerstemmige A zou ik Z, als het kan

Mijn zus speelt een rol in de duinen.
Haar lichaam is priesterlijk gewikkeld
in een zwarte Griekse tuniek en haar handen zijn richting de hemel geplaatst.
Haar handen worden schors in het midden van de blauwe glans.
Haar stem is de solide stem van de vrijheid.
We leven nog, we strelen de oogleden
van de vermoeiden, we zijn net borstels.
Het lijkt alsof we de confrontatie met de priester bekijken – met de zee.
De boomgestalte wordt met houtskool op de witte achtergrond geschetst.

Buiten de droom slaat de deur.
De onzichtbare, stomme nummers bladeren.
In mijn appartement groeien de bloemen haastig uit de lades.
Het breien, dat uitbundig uit de oude wol groeit, is
raadselachtig. Het ruikt naar afwezigheid, naar vuist op tafel.
Het schijnt dat we onszelf de schuld geven: toch laten we
allen die stil zijn als borstels verrijzen uit hun halve dood.
Het levende weefsel der dagen scheurt als een vergane doek.
Het schijnt dat de sterren zich niet met de kwetsbaarheid bemoeien.
Het schijnt dat de sterren een ander scenario hebben voorbereid.
Langdurige liefde is als een stevig gordijn,
waarnaast de bladeren zich opstapelen. Ze bevat
geen woorden. Alleen een kleine familie klimt als
mieren op de trap voor het podium
- nooit verder.

Barbara Pogačnik. Vertaling: Mateja Seliškar Kenda

Barbara Pogačnik (1973) is dichter, vertaler en recensent. Ze studeerde af als romanist aan de Université Catholique de Louvain in Belgie en ze behaalde haar master aan de Sorbonne in Parijs. Haar eerste bundel, *Poplave* (Overstromingen) verscheen in 2007 en werd genomineerd voor het beste Sloveense debuut; de Jenko Prijs. Haar tweede bundel *V množici izgubljeni papir* (In de menigte verloren verloren gegaan papier) verscheen in 2008. Een tweetalige bundel *Modrina hiše / The blue of the House* verscheen in 2013. Haar nieuwste bundels zijn *Stopinje po rižu* (Voetstappen door de rijst) en *Alica in Tapilka* (Alice en de tentakel). Haar werk werd in verschillende talen vertaald. Barbara Pogačnik is één van de festivaldichters van het 47e Poetry international festival te Rotterdam. Het festival wordt gehouden van 8 tot en met 12 juni 2016 in de Rotterdamse Schouwburg, het Ro Theater en op diverse andere locaties in de Witte de Withstraat te Rotterdam

Nour-Eddine Jarram (Casablanca, Marokko,1956) is schilder en tekenaar. Jarram kwam in 1979 naar Nederland om te studeren aan de Aki in Enschede nadat hij in Casablanca het Ecole des Beaux Arts had doorlopen. Het proces van integratie in Nederland wordt gereflecteerd in zijn werk zonder dat hij zijn oorspronkelijke achtergrond verloochend of ontkent. In feite vormen de landschappen die Jarram maakt een weerspiegeling van zijn innerlijke landschap. Jarram is als mens en kunstenaar verandert door te wonen en werken in een ander landschap. Het bijzondere van deze werkwijze is dat de oorspronkelijke bewoners van dat landschap, door de reflectie en blik van de nieuwkomer, ook de manier verandert waarop die naar zichzelf kijkt. Op die manier wordt bereikt wat integratie moet zijn: een proces dat van twee kanten komt. De hier afgebeelde pastel tekeningen tonen landschappen van oude meesters zoals Van Rhuysdael en Jan van Goyen. Het namaken van deze oude meesters kan gezien worden als een act van toe-eigening ten opzichte van het land waarin de kunstenaar zijn identiteit opnieuw gevormd heeft.
www.noureddinejarram.nl

Beeld: Hamid El Kanbouhi. De tekeningen zijn onderdeel van de installatie *Mal din dymak*, gemengde techniek op papier, elk 200 x 150 cm, 2015, Courtesy Hamid El Kanbouhi/ Courtesy Galerie Nouvelles Images, fotos: Haik Ahekian
Boven links: *Zonder titel*. Beneden links: *Mosa-ik*
Boven rechts: *De Reis*. Beneden rechts: *Goliath*

Feit of fictie[1]

Darth Vader ging eerst op de foto
het was een tijdje gezellig met hem op school
uiteindelijk bleek dat niets wat hij deed, leek
op gewoon een man in een zwarte jurk
met een zwaard, gekleed voor een feest
Darth Vader staat bekend
als het goede
dat zich tot het kwade heeft gewend
vanwege woede om een zeker verraad
heeft wantrouwen hem een masker opgezet
de kinderen in de klas
zagen een man in een zwarte jurk
met een zwaard, gekleed voor een feest
tot hij één van hen aan zijn degen reeg
ook een tweede, al beter wetend
ontkwam niet levend

vanochtend voordat ik ging bidden
zag ik een vrouw met een kinderwagen
er hing een tros bananen aan het stuur
ze was blond, had blauwe ogen
ze keek me bezorgd aan
haar kind sprak brabbeltaal naar de lucht
die niet eens zo donker was
de zon zelfs wilde komen
toch zijn we met een grote boog
om elkaar heen gelopen

1 Op donderdag 22 oktober 2015 vermoordde een Zweedse man, verkleed als Darth Vader, een kind en een leraar op een Zweedse school. Aanvankelijk dachten de kinderen dat het om een verkleedpartij ging, tot de dader zijn zwaard daadwerkelijk gebruikte, bron foto: http://www.rtlnieuws.nl/nieuws/buitenland/dader-zweden-poseerde-voor-bloedbad-op-school

Florimond Wassenaar

Jongensweg

Hij draafde door het zand als levensdriftig paard
verbaasd op hoge benen naar een wereld
die niet wachtte.

Zo'n jongen hadden wij gewild: een echte bitterhuid
met honger in zijn lange lijf en half ontwaakte lust
naar tijd van vlees en lange nachten.
Dus vraag me niet naar vroeger
maar spuw de pitten uit en vraag me niet –

niet naar de dag dat hij, alleen en boven op het duin,
zag hoe het daar begraven lag:
een zwembroek, blauw met loze bolling,
witte strepen.
Hij sprong er overheen en stopte,
trok het aan. Vraag het me niet
omdat we beiden weten dat de tijd, oneetbare olijf,
verdroogde
voor hij barstte.

Het zand dat in de naden zat,
het moest wel schrijnen op zijn vilten huid en op de grens
van aangenaam en pijn, het zilte kruit
verborgen nog tot het moment
waarop hij ooit een man zou zijn.
Zo'n jongen hadden wij gewild.

Dus zeg me niet hoe hij het wegsmeet
omdat het hem niet paste,
maar zeg me hoe zijn spieren spanden,
en leg me uit waarom hij dacht, terwijl hij naar het water rende,
dat daar een wereld was die op hem wachtte.

Maar vraag me niet waarom hij
op zijn mager lijf de golven breken liet
en niet naar ons
maar naar de branding lachte.

Laurens Hoevenaren

Florimond Wassenaar (1970, Doetinchem) is redactielid en mede initiator van de *Dichtkunstkrant*. Hij draagt maandelijks op bluesradio te Amsterdam (stads FM) een gedicht voor en publiceert die op zijn blog 'de vierde zaterdag' . De gedichten behandelen altijd een actueel onderwerp. Hij publiceerde werk in *Awater/Tortuca*, *De Gids* en *Parmentier*.
http://devierdezaterdag.blogspot.nl/

Laurens Hoevenaren (1960, Dussen) schrijft sinds enkele jaren gedichten en korte verhalen; in 2015 behaalde hij o.a. de eerste prijs bij de Turing Gedichtenwedstrijd en won hij de Jotie T'Hooft poëzieprijs. In het dagelijks leven werkt hij bij het researchcentrum van de Universiteit Wageningen. Hij publiceerde vorig jaar zijn debuutbundel *Hoe ver is veilig hiervandaan?* bij uitgeverij Scriptomanen
www.laurenshoevenaren.nl

Hamid El Kanbouhi (Larache, Marokko, 1976) is tekenaar, schilder, beeldhouwer, installatie- en performancekunstenaar. Op zijn 19e kwam El Kanbouhi naar Nederland en meldde hij zich al snel aan bij de kunstacademie. Hamid El Kanbouhi is in 2014 benoemd als eerste stadstekenaar van Amsterdam. Het hele jaar door heeft hij zijn impressies van stad Amsterdam in beeld gebracht. Zijn tekeningen lijken een Photoshop achtige collage te zijn van nieuwsfoto's, straatfotografie en fantasiebeelden. El Kanbouhi is geïnteresseerd in mensen, communicatie en sociale interacties. Hij gebruikt soms citaten uit de koran in zijn tekeningen evenals de geometrische patronen die kenmerkend zijn voor Arabische kunst. Hij vermengt Arabische cultuur en westerse cultuur met elkaar in zijn werk. Kenmerkend aan zijn tekeningen is dat het onderscheid tussen de menselijke figuren en de omgeving waarin ze zich bevinden, vervaagt. De menselijke figuur wordt gecamoufleerd zoals militairen of zoals de schutkleuren bij dieren. Dit roept ook de vraag op of integratie hetzelfde is als eenwording met de omgeving en de lokale cultuur.
nouvellesimages.nl

Truth Piece No. 10

I am a student. I am 21 years old. My mother said, say everything you have to say don't be afraid. My mother said say everything, don't be shy. You are free there… Nobody will do anything to you… I am a student.

I am 21 years old. My country is independent for already 20 years… My country is in transition from communism to capitalism for already… nobody knows until when… My father and mother say that we are very lucky… because the change in the system in some countries is more painful… We only had one little war… besides the everyday shit…

I was eleven years old after the war finished… They didn't call it war anymore… now they use some other strange terms in the media which I don't even understand…The war didn't affect me at all… I didn't understand anything of what was happening while it lasted… only the people were fighting… father and mother were silent… and I know I was scared. That's it! Oh and there was no program on TV, but that is not so important. I am here to tell you something very important…

I am here to tell myself something very important. I haven't told this to anybody…

I am free, in fact I hate my country, I hate the government. I have to do this. Perhaps I won't have such a chance again now the government can't hear me… I really hate my …

I can't tell this to the government… People say something will happen, father and mother are afraid… I am not a victim, no no no. I am very happy, my video… My video will be seen, it will have a voice, it will not be silent the way father and mother are silent, I am silent, the way the students are silent… I don't know why I sit like this, this is the way the junkies sit, or the prostitutes. I remember the soldiers the best, they sat like this… I don't have scars. I am only afraid of the way they were.

They often ask me why am I here… I don't know how to tell them. I don't know how to explain to the people. We also have universities. The students students does not exist in my country. The students are dead… They killed them all. I am in a conflict with myself, the war was not a conflict, this is the real conflict. Now I am afraid more than I was afraid back then… I am always afraid. I don't know for what I am afraid… I know that I am afraid for my art… I am afraid for myself, for father and mother, for the friends… I am afraid of the government here, I am afraid of the government there. I am afraid of all governments…

But still I am a free person. There is only one thing that stops me from making art, I don't know on which side I am. I don't know where to go, for who should I fight for. I didn't know. Nobody told me that freedom without a home will hurt more than home without freedom…

Biljana Kanevche (1990 -2014)

http://trendbeheer.com/tag/biljana-kanevche/
http://trendbeheer.com/2012/11/09/biljana-kanevche/

Biljana Kanevche (Macedonië, 1980-2014). In de video's van Kanevche worden telkens bekentenissen gedaan uit haar persoonlijke ervaringen en problemen die ook in verbinding staan met de problematische situatie in Macedonië zoals zij die heeft ervaren. Zij beschrijft hoe de onvrijheid in haar land haar mentaal heeft beïnvloedt en hoe dat effect heeft op haar gevoel van vrijheid terwijl zij in Nederland is. Kanevche kwam naar Nederland om naar de kunstacademie te gaan in Den Haag omdat zij de corruptie in haar land niet kon verdragen. Zij voltooide deze opleiding nagenoeg volledig tot zij zelfmoord pleegde in 2014. In haar video's getuigt ze op een persoonlijke manier van de moeilijkheden van migranten die hoewel veilig in Nederland, geconfronteerd worden met hun ontwortteling uit hun eigen land.
trendbeheer.com/2012/11/09/biljana-kanevche/

Beeld: Biljana Kanevche, *Truth Piece No. 10* (So zvuk tocak)
Video, 7.51 minutes minuten, kleur & geluid. rond 2012-2013

Het godvergeten woord

Je vraagt je af hoe gingen ze weg
wat dachten ze, hoe gedroegen zich
hun benen, hun kapotte voeten
in die oneindige dodenmars

Je vraagt je af hoe vielen ze, op die stofweg
die hongerweg, die bloedhete weg
hoe stonden ze op, hoe stonden ze niet op
hoe stierven ze als een kudde bizons
een ravijn ingejaagd

Je spreekt met de zonen, de dochters
hoe overleven ze met wat wordt ontkend
je wijst op het woord dat op je lippen brandt

Je hunkert naar het huis dat er niet meer staat
voor de deur je grootouders, verliefd op elkaar
je koestert de foto door een wonder bewaard
je wijst nogmaals op het godvergeten
verboden woord

het water van de rivier zingt het
de geschonden aarde zingt het
je broer zingt het, je weet dat
niemand ontkomt aan het geweten

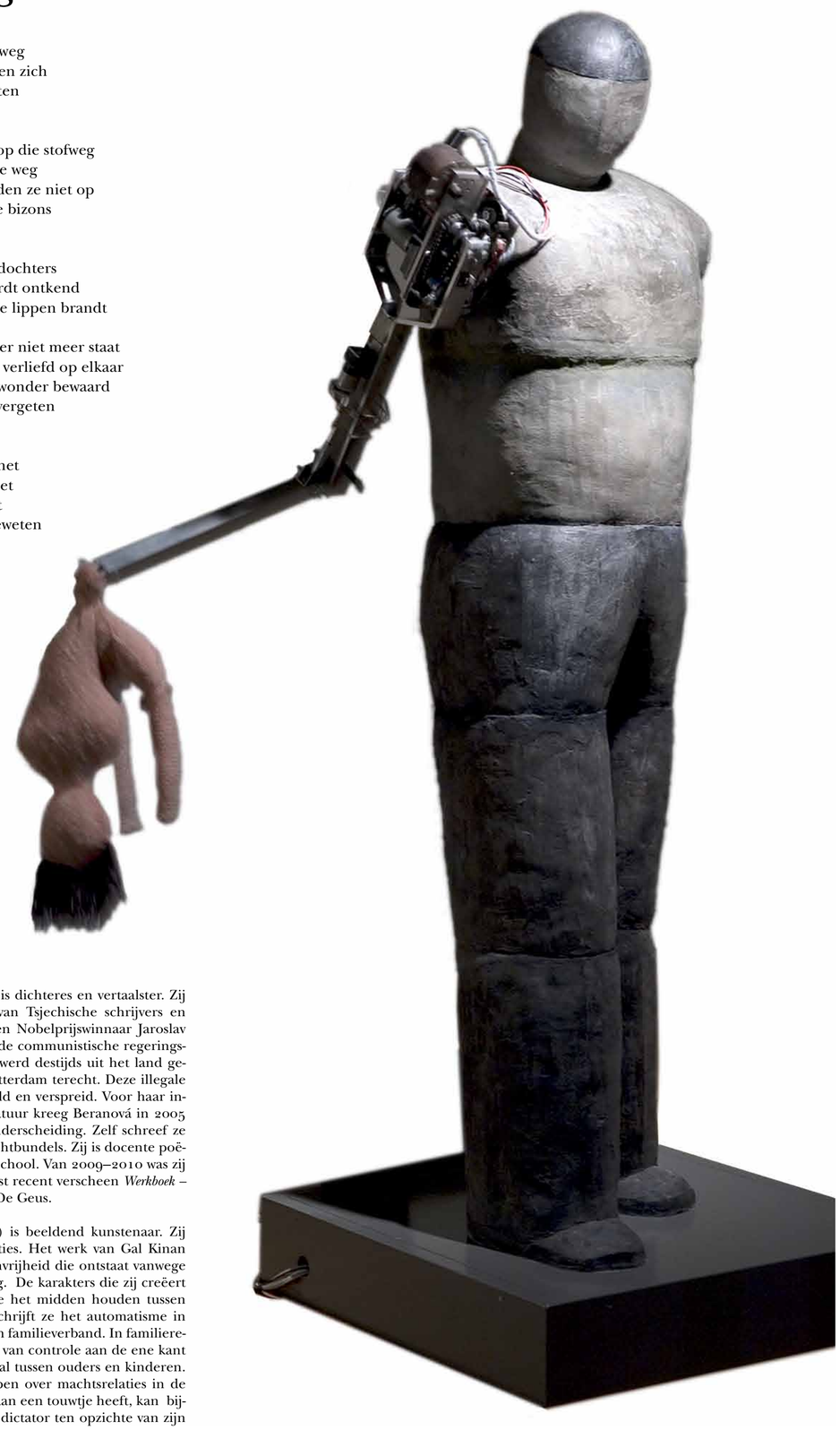
Je herleest het boek
THE TRUTH WILL SET US FREE
maar boeken zijn uit de tijd

Jana Beranová

Geschreven op verzoek van Amnesty International. Het woord 'genocide' voor de deportatie van Armeniërs in 1915 is in Turkije, honderd jaar na dato, nog steeds verboden.

Jana Beranová (1932 Plzen, Tsjechië) is dichteres en vertaalster. Zij werd bekend met haar vertalingen van Tsjechische schrijvers en dichters, onder wie Milan Kundera en Nobelprijswinnaar Jaroslav Seifert (1984). Het werk van tijdens de communistische regeringsperiode verboden dissidente auteurs werd destijds uit het land gesmokkeld en kwam uiteindelijk in Rotterdam terecht. Deze illegale dichtwerken werden door Jana vertaald en verspreid. Voor haar inspanningen voor de Tsjechische literatuur kreeg Beranová in 2005 van de Tsjechische staat een hoge onderscheiding. Zelf schreef ze onder andere één roman en zeven dichtbundels. Zij is docente poëzie aan de Amsterdamse schrijversvakschool. Van 2009–2010 was zij Stadsdichter van Rotterdam. Het meest recent verscheen *Werkboek – Bloemlezing 1983–2010* bij Uitgeverij De Geus.

Gal Kinan (Be-er sheva, Israël, 1971) is beeldend kunstenaar. Zij maakt beelden, animaties en installaties. Het werk van Gal Kinan kenmerkt zich door aandacht voor onvrijheid die ontstaat vanwege automatismen in het menselijk gedrag. De karakters die zij creëert in haar werk zijn hybride figuren die het midden houden tussen mensen en robots. In haar werk beschrijft ze het automatisme in intermenselijke relaties bijvoorbeeld in familieverband. In familierelaties komen vaak situaties naar voren van controle aan de ene kant en onmacht aan de andere kant, vooral tussen ouders en kinderen. Haar werk kan zo ook vragen oproepen over machtsrelaties in de samenleving. Een vader die zijn kind aan een touwtje heeft, kan bijvoorbeeld ook worden gezien als een dictator ten opzichte van zijn volk.

Beeld: Gal Kinan, *Father #3784,* robotisch sculptuur, 285 x 80 x 40 cm, 2006-2007

Omaland

Er was eens, geen tijd, geen haast en geen doel.

Ik was nog een kind bij mijn oma op een zomerdag. Oma Rachel woonde in een klein appartement in de havenstad Haifa. Wij ontbeten samen op het balkon, ik was een jaar of acht. Na het ontbijt zocht mijn oma een leuke zomeractiviteit voor mij. In de volgepropte ladekast vond ze een ouderwetse wekker, die het niet meer deed. Ik mocht de wekker als 'case study' gebruiken om te leren hoe het ding werkt.

Ik begon met een beschaafde poging. Met een schroevendraaier draaide ik de eerste schroeven los. Dat ging met gemak. Maar toen ik op de harde kern stuitte, en de schroeven kleiner werden, raakte ik mijn geduld kwijt. Ik wilde het ding snel uit elkaar hebben. Als een kraai die een harde noot kraakt, smeet ik de wekker keihard op de betonnen vloer. Ik bleef er maar mee door gaan. Het geluid was zeker niet aangenaam, de vloer was in gevaar, toch hield oma mij niet tegen.

De wekker was nu echt kapot, maar de tijd tikte door.

Elke ochtend is een strijd; ik vind het moeilijk om wakker te worden. Soms laat ik de wekker nog een uur snoozen. Waarom is het zo moeilijk om uit bed te komen? Ben ik zo moe? Dat valt best mee. Als ik eerlijk ben denk ik dat ik het gewoon niet durf omdat ik bang ben. Bang? Waarvoor ben je bang? Kijk jezelf aan! Je leeft toch in vrede, zelfs de zon schijnt! Je bent een kunstenaar, je kan doen waar je zin in hebt. Je bent vrij!

Maar toch… Wat, als er niks uit mijn handen komt? Wat, als het papier wit blijft? Wat, als niemand het mooi vindt? En wat is de betekenis van wat ik maak? Heeft het allemaal zin?

Soms zou ik zo graag willen dat een kleine oma uit de tekendoos zou komen springen en met haar vinger zou wijzen en zeggen: "Vandaag alleen met rood potlood tekenen!" Of: "Vanmiddag alleen zitten nadenken!"

Maar oma is er niet meer. Niemand geeft mij orders of zegt tegen mij wat ik moet doen. Ook mijn man niet, hij gunt me alle vrijheid.

Sommige dagen heb ik geluk. Als in een droom, verschijnt een perfect beeld. Dan heb ik geen twijfels en kan direct aan de slag! Het gebeurde in de auto van mijn schoonmoeder op weg naar Stadskanaal. Ik zag een zwarte vogel, een merel, die pikte in het gras. Maar de vogel had een muilkorf om haar snavel. Het was een bijzondere muilkorf, speciaal ontworpen voor een vogel. Het leek een lange oranje kegel, zoals de puntmuts van een clown.

Wat een raar beeld, dacht ik; een vogel, symbool van vrijheid met een 'slot' op haar bek.

Wie is eigenlijk die vogel?

Oma Rachel werd in 1923 in Den Haag geboren. Ze had bruine, amandelvormige ogen, haar haar was zo zwart als de veren van een kraai. Rachel was een ondeugend meisje, onthullen de verhalen uit haar jeugd. Tegen de gewoontes van haar ouders in, die haar als 'goed gelovige Jodin' probeerden op te voeden, durfde zij het licht aan te doen op Sabbat dag. En ook op andere heilige dagen kende ze geen godsvrees en fietste stiekem door de Scheveningse duinen naar het strand. Dan nam ze daar een duik. Als ze uit de zee kwam, gekleed in haar witte badpak, keken alle jonge mannen met een bewonderende blik naar haar.

Dit soort activiteiten waren natuurlijk strikt verboden. Maar voor Rachel waren religie en regels overbodig.

Rachel was een rebel in haar hart.

Ik kende mijn oma niet anders dan met sneeuwwit haar. In mijn ogen was ze nog steeds een levendige, jonge ziel en een vrolijke huisvrouw. Ze had perzikachtige wangen, een mollige, zachte buik en een aanstekelijke schaterlach. Zelfs nog op haar zestigste kon ze touwtjespringen.

Ze kookte en bakte lekker voor haar man, kinderen en kleinkinderen en strooide echte Hollandse hagelslag op onze boterhammen. Ze sprak vijf talen vloeiend; Nederlands, Engels, Hebreeuws, Frans en zelfs Duits! En ze kon makkelijk tussen de talen schakelen zonder verwarring of accentproblemen, terwijl ze kletste met haar buurvrouwen of jeugdvrienden.

Ze noemde mij 'vogeltje'. Samen dronken wij thee uit de pot die ze warm hield in een grappig gebloemd kussentje. "Dit heet Theemuts", zei ze. Dan riep ze: "Het is zo gezellig!" en legde uit: "In geen enkele andere taal ter wereld bestaat dit woord, maar je kan het vergelijken met 'cosy' in het Engels."

Ook als puber was ik dol op mijn oma en ging graag naar haar toe. "Je bent erg afgevallen" glimlachte ze "Waar leef je van? Van liefde en lucht?" Op een koude winterdag ging ik bij haar langs met een flinke blaasontsteking. "Nu is het tijd voor lekker, warm katoenen ondergoed, laat die sexy onderbroek nog maar eventjes in de la liggen!" zei ze lachend. Ik bloosde, maar voelde me ook een beetje trots. Ik was achttien en net seksueel actief geworden. Mijn oma begreep alles. Door haar werd ik geaccepteerd. Bovendien was ze een kunstliefhebber en een open-minded vrouw.

Oma Rachel was mijn lievelingsoma; symbool van liefde en vrijheid.

Vanochtend heb ik een geluidsopname van mijn oma beluisterd. Mijn moeder vroeg me het oude cassettebandje te digitaliseren, als herinnering voor later. In het begin praat mijn oma Hebreeuws, ze presenteert zichzelf: "Ik ben Rachel Mitrani, van het huis van Barsam. Ik ben moeder van drie kinderen: Lea, Nili en Isaac. En oma van 5 kleinkinderen: Na'ama, Nadav, Alon, Assaf en Efrat. Het liedje dat ik nu ga zingen heb ik bij mijn vader thuis in Holland, aan tafel bij de Pesach maaltijd gehoord." Ze begint een oud Hebreeuws liedje of gebed te zingen, voor mij geheel onbekend.

Het gezang wordt verstoord door de telefoon. Aan de andere kant is Alfred, een jeugdvriend. Hij kent haar nog van Scheveningen. Alfred heeft haar altijd bewonderd. Oma schakelt onmiddellijk over van Hebreeuws naar bekakt Nederlands. Hier zijn haar woorden, zoals ze werden opgenomen:
maar dan heb ik het ook wel dagen dat ik niet 'on duty ben' …
moet je horen, ik zal je een ding zeggen, moet je horen,
ik kan je ook een cheque geven met een datum, zal ik maar zeggen – van 2 september, dan kan je het deponeren, of gaat het niet? (lachend)
Very conciderate, very conciderate, (lachend) Ok… ok Alfred, Dus…
Ok, Ok Alfred, dus eh… (lachend) Ha? Wat is WB? Wat dan? (schaterlach)
Ah! WB - wit badpak, hoe zeg je het op z'n Latijns? Op z'n Latijns?
Alba? Ah, stola Alba Maris. Maris Alba Stola, ja
Een wit badpak van de zee, Maris, ja, …
prachtig! Ja, Prachtig,
Nu moet je een of ander embleem registreren, (lachend) en dan is het het achtste wereldwonder!
Ah? Ah? Ach ja, natuurlijk. Ok, Ok, Dag Alfred,
b-seder (Hebreeuws voor OK). Afgesproken. Dag. Tot ziens.

En dan weer in Hebreeuws tegen mijn oom:
Ag-shav ani holechet lig-mor et ha-ogel (nu ga ik het eten klaarmaken)

Ik krijg er kippenvel van. Niet alleen omdat ik voor het eerst na lange tijd mijn oma's stem weer hoor.
Nee, ik ben verbaasd dat ik haar taal versta en schrik van haar zware accent en taalfouten als ze Hebreeuws spreekt. Als kind en als jonge vrouw heb ik haar vreemde accent nooit gehoord, haar fouten niet herkend.
Ik zei altijd: "Oma, jij spreekt perfect Hebreeuws." Dat meende ik ook. Welnee! hoor ik nu. Zelfs de woordvolgorde klopt niet.

Hoe komt het dat ik nooit eerder haar accent heb gehoord?

In 2004 werkte ik een jaar lang aan illustraties voor een boek van mijn moeder, dat over dromen en werkelijkheid gaat. Twintig jaar lang verzamelde zij dromen, jeugdherinneringen, familie-anekdotes en documenten. Veel van de verhalen in het boek gingen ook over mijn oma – haar moeder. Door de ogen van mijn moeder werd het verleden wakker; de doden, hun verhalen werden levendig en tastbaar.
Ik leerde nieuwe feiten kennen en ontdekte de donkere, kwetsbare kanten van mijn oma. Ik leerde haar angst kennen toen ze in 1942, haar huis in Scheveningen moest ontvluchtten. En haar onzekerheid, wanhoop en eenzaamheid, toen ze drie jaar lang alleen als vluchteling in Zwitserland woonde. Ik leerde haar verdriet om haar ouders kennen die langer thuis in Den Haag bleven, om 'de zaken goed te regelen en af te ronden' en die voor altijd in de oorlog 'verdwenen' via kamp Westerbork naar Auschwitz, en daar vergast werden.

Heeft mijn oma ooit om hun kunnen rouwen? Daar heb ik nooit iets van gemerkt.

Ik dacht ook over het gemis van mijn moeder, dat zij nooit een lieve oma heeft gehad, zoals ik.

De conclusie van mijn oma was duidelijk. Mijn moeder noteerde haar woorden letterlijk in haar boek[1]:
"Toen de oorlog voorbij was wist ik dat ik naar Israël zou verhuizen. Ik wilde op geen enkele manier weer vogelvrij zijn."

Elke zaterdagochtend ga ik naar de bakker en haal broodjes voor het Sabbat ontbijt. Het is nooit druk bij een van de laatste echte Hollandse bakkers in Rotterdam-West. Dus tijd voor een praatje. Het is een koude decemberdag.

Er komt nog een klant binnen. Een kleine vrouw, die er uit ziet als een gekleurde donut. Ze begint een vurig betoog en klaagt: "Die Marokkanen, waarom versieren ze hun huizen niet voor de Kerst? Wij vieren toch ook hun Suikerfeest mee, dat heet toch integreren, identificatie, of hoe noem je dat ook alweer? Ah! Solidariteit! Ja, solidariteit met ons, dat het hier een beetje gezellig in de buurt wordt! Een ster of twee in het raam, een beetje licht, dat is toch geen grote moeite! Ik zie nergens kerstverlichting op straat. Zo donker is het hier in de buurt, zo ongezellig!" en voegt ze eraan toe: "Heb je dat ook gezien? de Marokkanen hebben allemaal vernielzucht, ze maken alle sneeuwpoppen kapot!"

De ervarende verkoopster knikt beleefd. Maar waarom durf ik niks tegen haar te zegen? Ik luister stil naar haar zeurzuchten. En ben verbaasd dat ze tegen mij praat als een begrijpend stadsgenoot. Ik ben immers ook een allochtoon, hoort ze mijn accent niet? Misschien ben ik zelfs Marokkaans?

Opeens denk ik aan mijn oma. Heeft zij ook ooit stil bij een bakker gestaan toen iemand riep: Die Joden, die zijn allemaal hebzuchtig, ze zijn allemaal zo rijk!…?

Was ze toen bang?

Sinds ik in Rotterdam woon, stroomt mijn hart over van hoop. Ik werd verliefd op de stad die zich zo mooi herbouwde als een phoenix uit de as. Ik loop door haar muliticulti straten met 173 nationaliteiten en vergeet dat ik van elders kom. Nooit eerder heb ik me meer thuis gevoeld dan in Rotterdam: mijn paradijs, waar een wolf met een lammetje woont, waar ik als Israëlisch-Joodse vrouw zonder angst boodschappen doe bij de Marokkaanse slager (en hij geen mes in mijn rug steekt), en ik mijn kleding naar de Iranese kleermaker breng, (en hij naait mij niet).

Wat gebeurt er nu in mijn droomstad?

In de tijd dat mijn oma in Nederland woonde waren er weinig buitenlanders op straat "alleen maar een paar Chinezen," vertelde ze. Van falafel, shish kebab of kapsalon had ze nooit gehoord. De smaak van olijven uit Israël vond ze vies en zonnebloemzaadjes op straat eten en de schilletjes op de grond gooien vond ze gewoon barbaars. Zonnebloemen kende ze alleen van de schilderijen van Vincent van Gogh.

Hoewel mijn oma er voor gekozen had om in Israël te blijven wonen, heeft ze haar Nederlanderse nationaliteit nooit opgegeven en de Israëlische nooit aangenomen. In Israël had ze alleen maar een verblijfsvergunning voor onbepaalde tijd en daarom geen stemrecht. In de jaren 80, toen de wet in Nederland veranderde, kreeg ze zelfs de mogelijkheid van de Nederlandse overheid om haar Nederlandse nationaliteit aan haar kinderen door te geven. Zonder hun mening te vragen heeft ze het aanbod gewoon geweigerd. Als mijn oma anders had gekozen, had mijn moeder zonder omwegen het Nederlanderschap gekregen, net als ik.

Op een ochtend in februari 2012 sta ik in het stadhuis van Rotterdam. "Dat verklaar ik en beloof ik" roep ik, terwijl de ambtenaar een glanzend diploma in mijn hand steekt als bewijs van mijn Nederlandse nationaliteit. Mijn man is trots. Enthousiast geeft hij mij een grote bos oranje bloemen. Ik zwaai fier met het diploma naar het publiek in de zaal, iedereen klapt. Maar het gezicht van mijn oma, dat boven mijn hoofd vliegt en zoemt, raak ik niet kwijt.

Wat denk jij oma? Wat vind je ervan dat ik je taal nu spreek, dat ik nu in jouw land woon, dat ik net jouw nationaliteit heb aangenomen? Ben je blij voor mij? Teleurgesteld of boos?

Oma, ik kan me jouw gezicht niet boos voorstellen.
Waarom heb je altijd mooi weer gespeeld?
In jouw verhalen bestond geen kwaad, geen enkele zwarte wolk.
In jouw verhalen was alles "gezellig" en "leuk".
Jouw accent bleef voor mij onhoorbaar, net zoals jouw verleden, je rouw en je frustraties als huisvrouw.

"Waarom heb je gekozen om naar Nederland te komen?"
Zelfs na veertien jaar krijg ik nog vaak deze vraag.
"Gewoon toeval!" antwoord ik om problemen te vermijden.
"Ik kon hier in het Engels studeren voor een betaalbare prijs…"

Maar lopend langs de Maas, herhaal ik drie woorden als een toverspreuk: vogeltje, theemuts, gezellig! vogeltje, theemuts, gezellig!

En nog steeds knaagt de vraag:

Ben ik een kind dat terug wil naar Omaland?

1 Lea Zehavi, *Dreaming.doc* (Jerusalem: Carmel, 2005)

Efrat Zehavi (Haifa, Israël 1974) is beeldend en performance kunstenaar. In 2001 migreerde zij naar Nederland om te studeren aan de Piet Zwart academie en sindsdien woont en werkt zij in Rotterdam. In haar werk combineert zij beelden, tekeningen, korte verhalen en animaties. In haar werk onderzoekt zij haar eigen identiteit en vorming. Zij is een intuïtieve 'story teller' die haar eigen (levens)verhaal vertelt maar tegelijkertijd probeert zij als een wetenschapper haar eigen driften, afkomst en angsten te analyseren. Ze vermengt de fictie met de feiten en gebruikt daarbij ironie en zelfspot.
http://themuseumofsubjectivescience.com/

De volgende stap

Tijdens Woordnacht, het nieuwe Rotterdamse festival rondom de actuele Nederlandse letteren, treden tientallen gevestigde en arriverende schrijvers en dichters op gedurende één avond. Er vinden performances, talkshows, lezingen en presentaties plaats, maar opvallend in 2016 is de nadruk op debat en literair engagement. In dat teken staat ook de eerste Anna Blamanlezing in debatcentrum Arminius waarmee het festival geopend wordt. Chris Keulemans signaleert naar aanleiding hiervan een ontwikkeling die zich in alle kunsten voordoet. Betrokkenheid van kunstenaars beperkt zich niet tot de literatuur.

Door Chris Keulemans

Dit is het jaar dat kunstenaars zich ermee gaan bemoeien. Met de wereld, met het systeem, met de alternatieven. Dat was al zo in de rest van de wereld, nu gaan we het ook in Nederland meemaken.

Het zat eraan te komen. Steeds meer kunstenaars laten zien wat er fout gaat: de misstanden, de scheefgroei, het onrecht, de schijnheiligheid. Zie de roman Pristina van Toine Heijmans, over ons gekmakende asielbeleid; de dagboeknovelle van Jan-Willem Anker, Het plein, over ambtelijke onkunde in een achterstandswijk; Honolulu King van Anne-Gine Goemans, een roman over onverwerkt geweld na de oorlog op Java. En dat is maar een kleine greep uit de gevestigde literatuur. In het theater, de beeldende kunst, de cinema, de dans, de muziek is de lijst nog veel langer.

Ik heb het niet over alle mooie, verfijnde, stille, diepe kunst die zich niet letterlijk met de misstanden in de wereld bezighoudt. Die is er en blijft er gelukkig ook. Nu gaat het mij om de kunstenaars die ons niet alleen een spiegel willen voorhouden maar een stap verder zetten.

Die stap verder is noodzakelijk maar niet eenvoudig. Het begint met het besef dat je werk deel uitmaakt van een systeem van geld, markt en consumptie, helemaal ongeacht de inhoud ervan. Dat kan je pareren door dat systeem te laten zien en aan te klagen. Maar al snel zie je in hoe geraffineerd je aanklacht wordt ingekapseld: in de etalage waarin je de wereld toeschreeuwt sta je toch weer gewoon te koop. En dus ga je nadenken over die etalage, de winkel waar hij reclame voor maakt, de eigenaar van die winkel en de mensen die geld verdienen aan die reclame, het monopolie waar ze op jagen, de macht die jou in die etalage zet en weer vervangt.

Uitgeverijen zijn een etalage, theaters en galeries en festivals ook. Daar ligt de volgende stap. Steeds meer kunstenaars wijden zich met evenveel hartstocht aan hun werk als aan het openbreken en veranderen van het systeem waarin ze opereren. Het artistieke, economische, morele en politieke systeem.

Vier curatoren van Vlaamse en Nederlandse theaters en festivals zien dat ze voor die woede plaats moeten maken. Binnen de muren en daarbuiten. In het nieuwste nummer van rekto:verso schrijven Driss Douibi, Anne Breure, Lara Staal en Michiel Vandevelde: "'We should be angrier than we are, much angrier, about what we've lost, rhetorically, collectively and ethically', zei Tony Judt. Het is geen kwaadheid die blind is, maar een vorm van vragend en geëngageerd denken. Hoe kan cureren maatschappelijke onvrede niet kanaliseren, maar bestendigen? Hoe kan cureren ons door elkaar schudden in plaats van emotioneel te zuiveren? Het laatste wat de curator mag laten gebeuren, is dat het rode pluche de verontwaardiging opzuigt. Wat in de zaal is begonnen, dient daarbuiten doorgezet. Kunstwerken zijn van die woede niet het einde, maar de voortzetting."

Dat is de volgende stap. Jonas Staal zet hem, door een volksparlement te bouwen in Rojava, de autonome, radicaal-democratische regio in Noord-Syrië. Theatergroep Wunderbaum maakt niet alleen voorstellingen, maar hele gemeenschappen. Nasrdin Dchar speelt niet alleen in theater en film, maar organiseert een grote mars voor liefde en gastvrijheid. Elke Uitentuis deelt haar kunstenaarschap met de ongedocumenteerden van het collectief We Are Here. David van Reybrouck schrijft romans en theaterteksten en brengt tegelijk de democratie terug naar de burger. Van hun woede zijn hun kunstwerken niet het einde, maar de voortzetting. Wat ze in de zaal, op de vloer, in de galerie of op papier beginnen, zetten ze daarbuiten voort. Ze verbouwen de winkel niet alleen, ze laten hem achter en pakken de wereld aan.

Want de dingen hoeven niet te blijven zoals ze zijn. Kunstenaars weten dat, elk nieuw werk is een nieuwe mogelijkheid. We leven in een land dat piept en kraakt. Banken vallen om, winkelketens gaan failliet, er komen meer asielzoekers binnen dan de IND aankan, de winter is geen winter meer. Kunstenaars hebben de verbeeldingskracht, het stijlgevoel en de ingebakken burgerlijke ongehoorzaamheid om daar iets aan te veranderen. Soms heel kleinschalig, soms in het groot.

Kunnen schrijvers en dichters die niet David van Reybrouck heten dat ook? Woordnacht laat het zien, en er zijn meer initiatieven. In juni was ik op het Last Word festival in Theater Zuidplein. Spraakuhloos presenteerde een spoken word line-up van jonge Rotterdammers. Karim - voluit: Dichterbij Karim - strak in het pak, recht uit het hart en formeel sterk, vertelde ons in staccato dat de moordenaars van Charlie Hebdo niet zijn broeders waren. Mariana, piepklein maar gedecideerd, gaf een ode aan de vrouw, aan haar worstelingen en haar onbreekbaarheid, die klonk alsof ze die lange strijd om gezien te worden zelf had meegemaakt, eeuw na eeuw. Twee nieuwe stemmen, hardop bezig zich met de wereld te bemoeien, vanuit een woede die werkt in het theater maar ook op straat, klaar voor de volgende stap.

Chris Keulemans is publicist en was voorheen onder meer directeur van De Balie en artistiek directeur van de Tolhuistuin. Festival Woordnacht staat gepland op 8 oktober 2016. Zie voor actuele informatie ***www.woordnacht.nl***

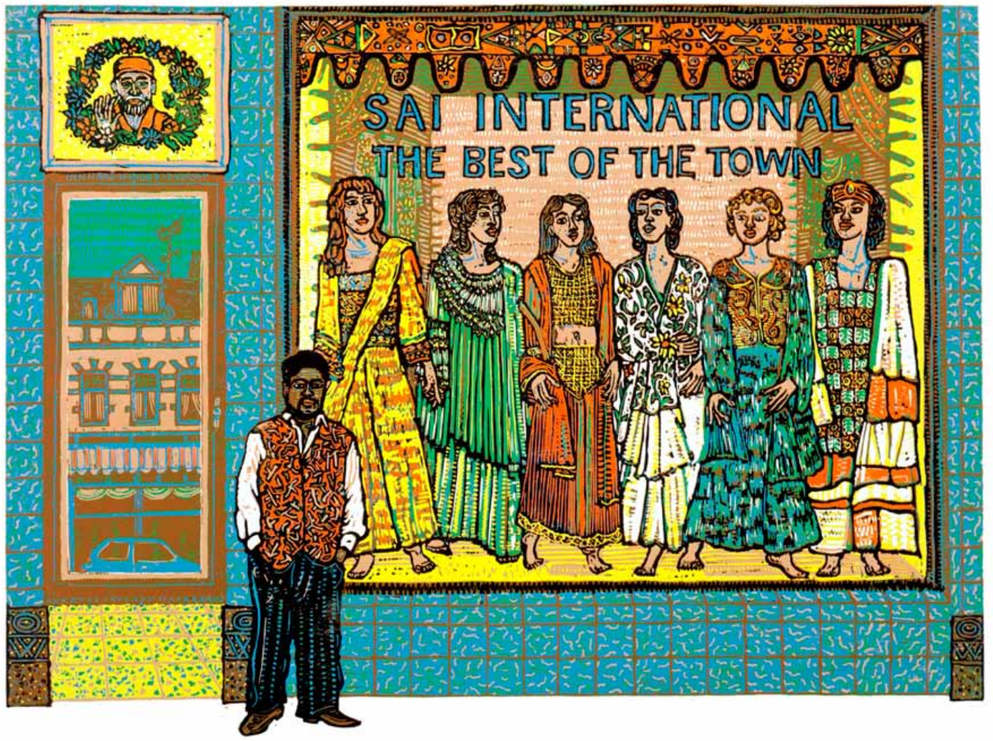

Beeld: Ondine de Kroon, *Hidir*, uit de serie *Den Haag Import Export,* linoleumsnede, 1996, 46x82 cm

Ondine de Kroon (Den Haag, 1964) is beeldend kunstenaar. Zij maakt o.a. linoleum sneden, houtobjecten en installaties. In haar werk verbeeldt zij vaak het alledaagse leven op straat, zoals toeristen, gebouwen en winkels. Haar werk is toegankelijk niet alleen vanwege de onderwerpskeuze maar ook door de aantrekkelijkheid van de ambachtelijke techniek en kleuren die ze gebruikt. In de getoonde serie tekeningen heeft zij onderzoek gedaan de persoonlijke verhalen van Haagse migrantenwinkeliers. De combinatie van typisch Haagse gevels en de migrantenwinkels geven de Haagse binnenstad een nieuw gezicht. Niet alleen de migrant verandert door de nieuwe omgeving, maar ook de omgeving word veranderd en vernieuwd. Zo toont zij de wederkerigheid van integratie.
www.ondinedekroon.nl/home.htm

Beeld: Ondine de Kroon, *Zitouna*,uit de serie *Den Haag Import Export,* linoleumsnede, 1996, 59 x 62 cm

Beeld: Ondine de Kroon, *Sai International*, uit de serie *Den Haag Import Export,* linoleumsnede, 1997, 60x80 cm

Waar wij thuis zijn

De avond wordt asgrauw uit de hemel geschud.
Daken en torens laten hun silhouet los. Ondergronds
liggen de anderen in een asiel van krant en karton.

Schuifdeuren puffen uiteen. De ene massa boort
zich door de andere. Ze dragen ons bodemloos.
Sporen beginnen klaaglijk te huilen.

We reppen ons door tegelgangen waar de anderen
neuzelen boven rammelende bekertjes. Zij leven in mutsen,
vriezen de dag door. Verder dan hun ogen raakt niemand.

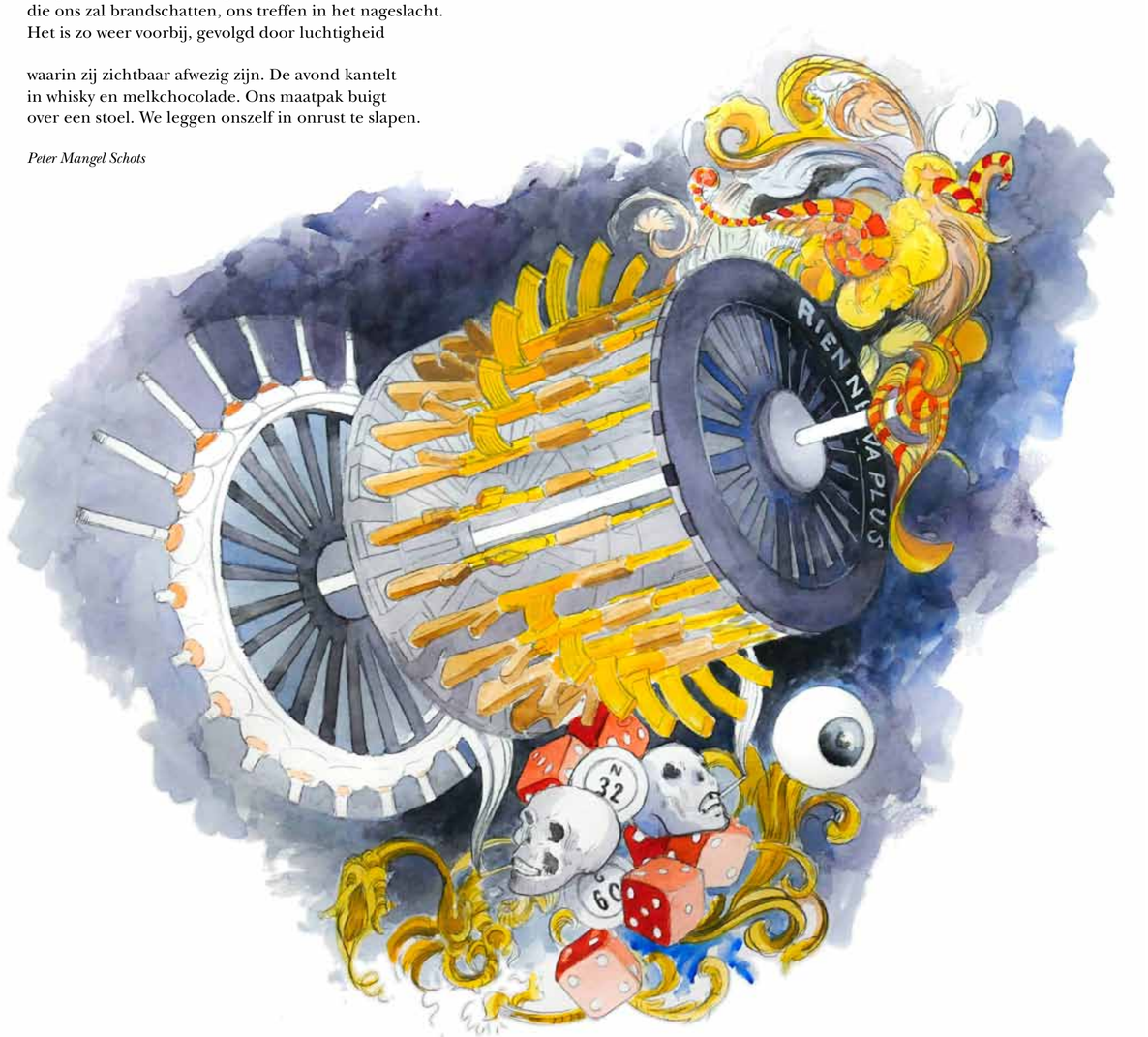
Maden, denken we, salade, niet vergeten
langs de superette te gaan. Het brandt ons
in de maag bij het vooruitzicht van de keuze.

Thuis gaat de verwarming hoger. Nat vaatwerk
rinkelt in de keuken. Plasmablauw licht de dag
weer op en zien we opnieuw de anderen.

We geloven de wet van de grote getallen: er is er een
die ons zal brandschatten, ons treffen in het nageslacht.
Het is zo weer voorbij, gevolgd door luchtigheid

waarin zij zichtbaar afwezig zijn. De avond kantelt
in whisky en melkchocolade. Ons maatpak buigt
over een stoel. We leggen onszelf in onrust te slapen.

Peter Mangel Schots

Beeld: Han Hoogerbrugge, *Game On* , aquarel op papier, 29,7 x 21 cm, 2015

Beeld: Han Hoogerbrugge, *Envy*, aquarel op papier, 29,7 x 21 cm, 2015

Peter Mangel Schots (Lier, 1972) woont en werkt in Leuven. Hij schrijft proza en poëzie. In Leuven is hij dichter en coördinator van *De Eenzame Uitvaart*. Hij publiceerde onder meer in *Het Liegend Konijn*, *Schoon Schip*, *Deus Ex Machina*, *Kluger Hans* en *Meander*. In februari verschijnt zijn debuutbundel *We zijn er nog allemaal* (poëziecentrum vwz , Gent).
www.petermangelschots.be

Han Hoogerbrugge (Rotterdam, 1965) is beeldend kunstenaar en illustrator. In zijn huidige project houdt hij zich bezig met het maken van zoötropen. Een zoötroop is een van de eerste animatieapparaten (1834). De animatiemachine van Hoogerbrugge is samengesteld uit vele kleine 3D computerprints. De onderwerpen die Hoogerbrugge aan de orde stelt betreffen de zeven zondes zoals, ijdelheid, hebzucht etc. Hij verwijst naar symbolen en iconen van macht, geweld en consumptie. Zo levert hij morele kritiek op de hedendaagse consumptiemaatschappij. Het allegorische karakter van zijn beelden doet denken aan de manier waarop bijvoorbeeld Hiëronymus Bosch in zijn schilderijen werkte. De hier getoonde tekeningen zijn voorbereidende schetsen voor de uiteindelijke zoötropen.
www.facebook.com/TheMarchofFolly/?fref=ts

Beeld: David Bade *Stille wateren diepe gronden*, acryl op doek

Hoorzaam

Zonder geluid hoor je het
hoe de kraan lekt, de kinderen op straat
hoe nylondraden door de lucht spannen
hoe de ruis op herinneringen zich afzet
op dagdagelijksheid.

Je hoort hoe een grasmaaier aanslaat op zondag
hoe de vrouw de man de huid vol scheldt.
Je hoort het zand tussen je tenen
het getsjirp van lage zwaluwen.
Je hoort hoe de gong slaat
na het verloren gevecht

hoe de vuist geheven
tegen een wereld in slow motion.
Wij verhoren het lawaai van elke dag:
hoe in onze borst een boom barst
hoe we de splinters tellen.

Steven Graauwmans

Onrust

De straat werd op staande voet ontslagen
wegens gekronkel
een beukenhaag kreeg een taakstraf
wegens ritselen
samenscholingen van meer dan één vogel
werden niet meer toegestaan
en uit elkaar gejaagd
preventief werden alle honden gesnoeid
's nachts zorgden sproeiwagens van Gemeentewerken
voor afkoeling
ten einde raad werd ook de oorzaak aangepakt
de lente werd gelast haar borsten weer te bedekken.

Walter Gerritsen van der Hoop

Beeld: David Bade *Mit imperialen Zielen*, acryl op doek

Steven Graauwmans (1972, Antwerpen) woont en werkt in Brussel. Hij publiceerde gedichten o.a. in *De Revisor* en *De Brakke Hond* gedichten. Hij publiceerde verder in bladen als *Passionate, Krakatau,Gierik* en *NVT*. In 2006 verscheen zijn debuutbundel *Uitzicht lotto* in de Windroosreeks. Later verschenen de dichtbundels *Reservisten van maandag* (2009) en *In een blauwe zon* (2012) bij poëziecentrum vwz te Gent. Dichter Hedwig Speliers redigeerde het door Grauwmans in 2013 afgeronde typoscript *Superbia*. Grauwmans is op zoek naar een uitgever.

Walter Gerritsen van der Hoop (1947, Rotterdam) Studeerde sociologie, werkte bij de universiteit en als personeelsfunctionaris, in het bedrijfsleven. Leidt na zijn pensionering een zwervend bestaan en is toen ook begonnen met dichten. Publiceerde drie bundels in eigen beheer: *Als de tapuit fluit* (2013) en *Aangespoelde gedichten* (2014) en recent *Onder de mensen*.

David Bade (Willemstad, Curaçao,1970) is beeldhouwer, installatiekunstenaar, schilder en tekenaar. Bade is mede oprichter van het Instituto Buena Bista, het Curaçao Center for Contemporary Art. Het centrum is opgestart met het doel om een solide basis te creëren in Curaçao voor kunst en kunsteducatie. Het IBB is één van de voorbeelden waaruit de sociale betrokkenheid van Bade blijkt. Zo deed hij het project 'David Bade tekent Heerlen onder de tafel' waarin hij gesprekken voerde met voorbijgangers op het station en ze tegelijkertijd tekende of een tekening maakte over het gesprek dat hij voerde. Kortgeleden nam Bade deel aan de 'news battle' tussen hemzelf en Kamagurka. De battle betrof reacties op het (voorpagina) nieuws in de krant, waarbij beide kunstenaars hun eigen reactie maakten en tegenover elkaar zetten. Bij Bade is er sprake van een associatieve reactie op het nieuws die niet per se een illustratie is, maar die op een positieve manier onnavolgbaar is.
http://institutobuenabista.com/
https://badeblog.wordpress.com/

(2)

Voor de bakker rijzen lege meters uit woestijnen glijden jaren aan bijgezichten fijne, bijgezichten. Prille kleine bijgezichten bij gezichten van de fijne kleine stichtingen, de trouw van mijn bijgezichten, de geving om het ontkiemen hier is daar van de ruisende akker, blote geving om een akker, akkers in karakters mijn karakter!
Oud schuiven tilt op de voeten aanspoor in het firmament, we gaan heel volwassen met elkaar om in mensenhanden, het gaat goed: Meute in de breedte komt bij het smeltpunt rechtstreeks aan land van de vrede zo in het kakement, nog een laatste stad in iemand en...
Daar is de spreker en het gesprokene uit de monding van de akkers akker, een maatschappelijk fijn gemalen doorkind, doorrakker, doorhond met jullie harten houden jullie van de hele santenkraam: Plastic planten dragen het stof en zijn bijzonder, ja zware motieven buiken uit en rollen ‘n vlakte van het heden in onze dagelijkse lege plank: De rozijn van het stranden.

Peggy Verzett

Peggy Verzett (1958) is dichter en beeldend kunstenaar. Zij woont en werkt in Rotterdam en is behalve docent Nederlands en Beeldende vorming, docent Poëzie aan de Schrijversvakschool in Amsterdam. In 2005 debuteerde zij bij uitgeverij van Oorschot met *Prijken die buik*. Deze bundel werd genomineerd voor de Jo Peters Poëzieprijs (2006).
In februari 2010 verscheen *Vissing* bij uitgeverij Querido. Haar derde bundel zal in mei 2016 bij Querido verschijnen.

Olphaert den Otter (Poortugaal, 1955) is schilder. In zijn reeks schilderijen getiteld World Stress Painting creëert Den Otter, zoals hij zelf schrijft; “een niet eindigende reeks waarin beeld wordt verleend aan de vier elementen (vuur, water, aarde en lucht) door mensenhand gemengd tot catastrofes. Een catalogus van schoonheid zonder welbehagen.” Hij gebruikt vaak beelden uit kranten en internet en bewerkt die bijvoorbeeld door details weg te halen of in te zoomen op onderdelen van het beeld. Zo creëert hij een eigen compositie waardoor het originele beeld niet langer herkend wordt. De eitempra techniek die hij gebruikt is één van de oudste technieken van de schilderkunst en zijn onderwerpen zijn in feite ook klassiek omdat het vaak om landschappen gaat. Toch is zijn werk niet archaïsch en weet hij zijn werk tijdloos en actueel te maken. Als burger van de stad Rotterdam is Den Otter de initiator geweest van de ophef tegen de verkoop van de eigen collectie van het wereldmuseum in Rotterdam. Mede dankzij hem is de collectie gered voor de stad Rotterdam en haar bewoners. Met zijn actie liet hij zien dat de individuele burger niet machteloos is.
www.olphaertdenotter.com

Beeld: Olphaert den Otter, uit de serie World Stress Painting, *Vuur 18/3/2014*, eitempera op papier, 18 x 26 cm, 2014